

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-(2018/2019-61)

GERİ DÖNÜŞÜM ve SIFIR ATIK YÖNETMELİĞİ

“Azalt, yeniden kullan, geri dönüştür”

Çevre kirliliği, günümüzün en önemli sağlık sorunlarına yol açan nedenleri arasında yer almakta ve sorun giderek büyümektedir. Gerek evlerimizden gerek işyerlerimizden kaynaklanan atıklar çevre kirliliğine yol açan etkenlerin başında yer almaktadır. Dünyada sadece evlerde oluşan atık miktarının yılda 1.2 milyar ton olduğu ve 2025 yılında 2.2. milyar tona ulaşacağı tahmin edilmektedir ve 3.5 milyar insan atıklarla ilgili risk altındadır¹.

Giderek büyüyen atık sorunu ülkeler için yeni tehditler oluşturmaktadır. Atıkların çevre ve insana zarar vermemesi için öncelikle atık oluşumunun azaltılması, kaynağında ayrıştırılması, ger kazanım, geri dönüşüm ve yeniden kullanım gibi uygulamalarla etkin bir atık yönetim sistemi geliştirilmesi gereklidir. Bu noktadaki temel yaklaşım “azalt, yeniden kullan, geri dönüştür” prensibidir².

Bu kapsamda 12.07.2019 tarihli Resmi Gazete’de 30829 sayılı “Sıfır Atık Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik ile atık yönetimi süreçlerinde çevre ve insan sağlığının ve tüm kaynakların korunmasını hedefleyen **Sıfır Atık Yönetim Sistemi** kurulmasına, yaygınlaştırılmasına, geliştirilmesine, izlenmesine, finansmanına, kayıt altına alınarak belgelendirilmesine ilişkin genel ilke ve esaslar belirlenmektedir.

Sıfır atık yönetim sistemi kapsamında üretim tüketim ve hizmet süreçlerinde atık oluşumunun önlenmesi/azaltılması, yeniden kullanıma kazandırılması, bu sürecin sonunda oluşan atığın kaynağında ayrı biriktirilerek toplanması ve geri dönüşüm ve geri kazanımın sağlanarak atık miktarının azaltılarak çevre ve insan sağlığının korunması ve kaynakların verimli kullanılmasını hedefleyen yaklaşım esas alınmıştır. Bu bağlamda geri dönüşüm; enerji geri kazanımı, yakıt ya da dolgu olarak kullanımı hariç olmak üzere atıkların çeşitli amaç ve formlarda tekrar kullanılmak üzere geçtiği herhangi bir geri kazanım işlemi olarak tanımlanmıştır.

Atık oluşumunun önlenmesi ve azaltılmasına ilişkin olarak Yönetmelik’te aşağıdaki başlıklara değinilmektedir:

- ✓ Dayanıklı, onarılabilir ve yeniden kullanılabilir ürünlerin tasarlanmasının ve kullanımının özendirilmesi
- ✓ Kullan at ürünler yerine yeniden kullanılabilen ürünlerin seçilmesi
- ✓ Ürünü saklamak için gerekli olan miktardan daha fazla ambalaj kullanılmasının önlenmesi
- ✓ Gıda atığı oluşumunun önüne geçmek için üretim, taşıma ve kullanım esnasında gerekli önlemlerin alınması ve gıdanın farklı amaçlarla kullanımı yerine öncelikli olarak insani tüketim amacıyla kullanımının sağlanması
- ✓ Geri dönüşümü ve yeniden kullanımı mümkün olmayan atık oluşumunun azaltılması.

Ayrıca atık oluşumunu önleme ve azaltma sürecinin sonucunda çıkan atıkların kaynağında ayrı toplanmasının önemi vurgulanmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki toplama sisteminin kurulması öngörülmüştür:

- ✓ Malzeme türlerine göre ayrı biriktirme yapılması durumunda; **kâğıt atıklar için mavi**, **plastik atıklar için sarı**, **cam atıklar için yeşil**, **metal atıklar için açık gri** renk kullanılır.
- ✓ Malzeme türlerine göre ayrı biriktirme yapılmayacaksa **kâğıt, karton, plastik şişe ve kutular, metal içecek ve gıda kutuları ile cam şişe ve kavanozlar mavi toplama ekipmanında**
- ✓ Karışık belediye atıkları, süprüntü temizleme kalıntıları, ıslak havlu ve mendiller, seramik ve porselen gibi eşya atıkları **koyu gri** toplama ekipmanında
- ✓ **Meyve ve sebze atık ve artıkları, her türlü çay ve kahve posaları ile yiyecek atığı, yeşil çimen, yaprak ve çiçek vb. atıklar kahverengi toplama ekipmanında** biriktirilir.

¹[İnternet] https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8669/-Guidelines%20for%20national%20waste%20management%20strategies_%20moving%20from%20challenges%20to%20opportunities-2013UNEP%20NWMS%20English.pdf?sequence=3&isAllowed=y Erişim: 01.08.2019.

² Güler Ç. Geri Dönüşüm. İçinde: Çevre sağlığı (Çevre ve ekoloji bağlantısıyla). Ç. Güler (ed). 1. Cilt. Yazıt Yayıncılık: Ankara, 2012: 561-566.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-(2018/2019-61)

- ✓ Atık piller, bitkisel atık yağlar, atık elektrikli ve elektronik eşyalar ve atık ilaçlar da ayrı ayrı biriktirilir ve her atık türü için oluşturulmuş toplama noktalarına, atık getirme merkezlerine ve/veya atık işleme tesislerine teslim edilir³.

Yönetmeliğe göre sıfır atık yönetim sistemine geçişin 1 Haziran 2020 itibarıyla tüm kamu kurum ve kuruluşlarında, 31 Aralık 2020 itibarıyla da nüfusu 250.000 ve üzeri olan büyükşehir ilçe belediyeleri, organize sanayi bölgeleri, havalimanları, limanlar, 5000 m² ve üzeri alana sahip alışveriş merkezleri, 100 oda ve üstü konaklama kapasiteli işletmeler ve 100 yatak ve üstü kapasiteli sağlık kuruluşları ve 300 ve üzeri konuta sahip sitelerde tamamlanması gerekmektedir.

Düzenleme ilgili kurum, yönetim ve işletmelere belirlenen sürelerin sonunda çıkarılan atık miktarı ve kapsamının azaltılması ve atıkların yeniden kullanıma kazandırılması ile ilgili çeşitli yükümlülükler getirilmiştir. Buna göre kurulan sıfır atık bilgi sistemi ile yapılan işlemlerin ve atık miktarlarının kayıt altına alınması gerekmektedir. Ayrıca başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili kurum, kuruluş ve yerleşkelerin "sıfır atık belgesi" alması zorunluluğu getirilmektedir.

Günümüzün en önemli halk sağlığı sorunlarının başlıca nedeni olan çevre kirliliği sorununa yönelik olarak hava su ve toprak kirliliğinin önlenmesi, ülkelerin etkin ve verimli atık yönetim sistemleri ile olanaklı olabilir. Bu amaçla gerek bireysel ve toplumsal gerekse de kurumsal ve politik düzeyde çabaların artırılmasına ihtiyaç vardır.

³[İnternet] Sıfır Atık Yönetmeliği. (2019, 12 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 30829).

<https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.32659&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=s%C4%B1f%C4%B1r%20at%C4%B1k> Erişim: 15.07.2019.